

Jacob Goldberg (Ed.), *Jewish Privileges in the Polish Commonwealth: Charters of Rights Granted to Jewish Communities in Poland – Lithuania in the Sixteenth to Eighteenth Centuries*, Vol. I–III, Varsav 2001, ss. XXVI + 477, XVIII + 351, XI + 167.

Znaczenie niniejszego wydawnictwa trudno przecenić, zarówno z uwagi na tematykę poszczególnych tomów, jak i ze względu na osobę wydawcy, wybitnego znawcy historii Żydów w dawnej Rzeczypospolitej. Przywileje dla gmin żydowskich były najważniejszymi dokumentami wydawanymi przez monarchów i dziedziców miast prywatnych dla ludności żydowskiej w szlacheckiej Rzeczypospolitej. Stanowiąc pokaźny zasób informacji odnoszących się do polskich Żydów, wzbogacają one jednocześnie naszą wiedzę z wielu dziedzin historii Polski od XVI do XVIII w. Wystawcy przywilejów przyznawali Żydom szeroki zakres uprawnień, stwarzający im możliwości korzystania z nieporównanie większej tolerancji od tej, z której korzystali oni w innych krajach Europy. Dotyczyły one m.in. prawa do zamieszkania w miastach, obejmowały swym zasięgiem ich aktywność w różnych zawodach i procederach, swobody uprawiania kultu religijnego, wznoszenia synagog i zakładania cmentarzy. Zawierają też regulacje określające status prawny Żydów, kompetencje żydowskich instytucji samorządowych, zasady wyboru starszyzny, zakres sprawowanej przez monarchę, dziedziców i kahały władzy sądowej oraz ustanowione dla społeczności żydowskich ograniczenia o charakterze prawnym i gospodarczym. W wydawnictwie znajdujemy w końcu normy regulujące stosunki Żydów z poszczególnymi stanami polskiego społeczeństwa, z władzami państwowymi, starostami, właścicielami i dzierżawcami miast oraz z duchowieństwem. Wydane przepisy nakładały na Żydów obowiązek płacenia pogłównego i uiszczania czynszów dla starostów, dziedziców, magistratów i instytucji kościelnych oraz świadczenia różnego rodzaju powinności. Warto podkreślić, że regulacje zawarte w przywilejach z XVI, XVII i XVIII w. stanowiły punkt wyjścia dla treści prawa stanowionego dla Żydów w okresie zaborów. W tomie I (wydanym po raz pierwszy w roku 1985) i II zamieszczono teksty 129 przywilejów, przy czym niektóre z nich opatrzone w stosowne aneksy. Materiał do wydawnictwa został zebrany w ciągu wieloletnich poszukiwań w archiwach w Polsce, Niemczech i Izraelu. Opracowano go wedle zasad przyjętych dla edycji rękopiśmiennych źródeł polskich od XVI do XVIII w. Przeważająca część przywilejów została napisana po polsku, niektóre po łacinie i niemiecku, pozostałe zaś w części po polsku i po łacinie. W I i II tomie wstępy omawiające znaczenie, funkcję i zawartość przywilejów, a także regesty i przypisy, publikowane są w wersji angielskiej. Tom III zawiera wyłącznie polską wersję poszczególnych tekstów.

Wydaniem ważnego zespołu źródeł do dziejów dawnej Rzeczypospolitej zaskarbił sobie Jakub Goldberg wdzięczność polskiego historyka prawa.